

SELECT ISSUES ON FURTHER INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE EARLY OFFENSE PREVENTION SYSTEM IN OUR COUNTRY

Ulugbekov Bakhodir Abdasovich

Deputy Head of the Advanced Training Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor, Colonel
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20795194>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 04th June 2026

Online: 05th June 2026

KEYWORDS

Crime prevention, early warning, public safety, prevention inspector, mahalla, digital prevention, criminogenic situation, preventive accounting.

ABSTRACT

This article analyzes the theoretical and practical aspects of further improving the system of early offense prevention in the Republic of Uzbekistan. It highlights the ongoing reforms in the field of offense prevention, the collaboration between prevention entities, the introduction of digital technologies, the role of the mahalla institution, and the application of international experience. Additionally, proposals are developed to enhance the effectiveness of ensuring public safety by eliminating the causes and conditions that contribute to offenses.

МАМЛАКАТИМИЗДА ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ БАРВАҚТ ОЛДИНИ ОЛИШ ТИЗИМИ САМАРАДОРЛИГИНИ ЯНАДА ОШИРИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Улуғбеков Баходир Абдасович

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Малака ошириш институти бошлиғининг ўринбосари, юридик фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент, полковник

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20795194>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 04th June 2026

Online: 05th June 2026

KEYWORDS

Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, барвақт олдини олиш, жамоат хавфсизлиги, профилактика инспектори, маҳалла, рақамли профилактика, криминоген вазият, профилактик ҳисоб.

ABSTRACT

Мазкур мақолада Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизимини янада такомиллаштиришнинг назарий ва амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар, профилактика субъектларининг ўзаро ҳамкорлиги, рақамли технологияларни жорий этиш, маҳалла институтининг ўрни ҳамда хорижий тажрибадан фойдаланиш масалалари ёритилган. Шунингдек, ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шарт-шароитларини бартараф этиш орқали жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича таклифлар ишлаб чиқилган.

Ҳозирги кунда ҳуқуқий демократик давлат ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этиш шароитида жамоат хавфсизлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли муҳофаза қилиш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида амалга оширилаётган ислохотларнинг асосий мақсади ҳуқуқбузарликларнинг оқибатларига қарши курашиш эмас, балки уларнинг сабаб ва шарт-шароитларини бартараф этиш орқали барвақт олдини олишдан иборатдир. Чунки жаҳон криминологияси назарияси ва амалиётида ҳам ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси жиноятчиликка қарши курашишнинг энг самарали йўналиши сифатида эътироф этилади [1].

Сўнгги йилларда мамлакатимизда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини такомиллаштиришга қаратилган кенг қўламли ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар амалга оширилди. Хусусан, профилактика инспекторларининг хизмат фаолиятини ташкил этишнинг янги механизмлари жорий этилди, маҳалларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича мутлақо янги бошқарув тизими шакллантирилди ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олишга қаратилган манзилли ишлаш усуллари амалиётга татбиқ этилди [2]. Шу билан бирга, ҳуқуқбузарликларнинг содир этилишига таъсир этувчи

омилларнинг мураккаблашиб бораётганлиги профилактика фаолиятини янада такомиллаштиришни талаб қилмоқда.

Амалиёт таҳлиллари шуни кўрсатмоқдаки, ҳуқуқбузарликларнинг келиб чиқишига ишсизлик, оилавий низолар, аҳолининг айрим қатламларида ҳуқуқий маданиятнинг етарли даражада шаклланмаганлиги, ёшларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этмаслик, ижтимоий назоратнинг сусайиши ва бошқа қатор омиллар сабаб бўлмоқда [3]. Мазкур ҳолатлар профилактика фаолиятини фақат ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар зиммасига юклаш орқали ҳал этилиши мумкин эмаслигини кўрсатади. Шу боис ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олишда маҳалла институтлари, таълим муассасалари, соғлиқни сақлаш ташкилотлари, бандлик органлари ва фуқаролик жамияти институтларининг ўзаро ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади.

Ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини оширишда криминоген вазиятни чуқур таҳлил қилиш муҳим ҳисобланади. Айрим ҳолларда профилактика тадбирлари умумий хусусиятга эга бўлиб, муайян ҳудуднинг криминоген хусусиятларини ҳисобга олмаган ҳолда амалга оширилаётганлиги кузатилади. Ваҳоланки, ҳар бир маҳалла, туман ёки шаҳарнинг ўзига хос ижтимоий, демографик ва криминологик хусусиятлари мавжуд

бўлиб, профилактика чоралари айнан шу хусусиятлардан келиб чиққан ҳолда ташкил этилиши лозим [4]. Бунинг учун профилактика инспекторларининг таҳлилий фаолиятини кучайтириш, статистик маълумотлар билан ишлаш кўникмаларини ривожлантириш ҳамда криминоген жараёнларни прогноз қилишнинг замонавий усулларини жорий этиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизимида профилактика субъектлари ўртасидаги ҳамкорлик масаласи ҳам долзарб аҳамиятга эга. Айрим ҳолларда давлат органлари ва ташкилотлари ўртасида ахборот алмашинувининг етарли даражада эмаслиги профилактик таъсир чораларининг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда. Шу нуқтаи назардан қараганда, ҳуқуқбузарликка мойил шахслар, ижтимоий хавфли аҳволдаги оилалар, ишсиз ёшлар ва профилактик ҳисобда турувчи шахсларга оид маълумотларни ўз ичига олган ягона электрон ахборот тизимини янада такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этади [5]. Бу профилактика субъектларининг ўзаро ҳамкорлигини кучайтириш, қарор қабул қилиш тезкорлигини ошириш ҳамда профилактик чораларни манзилли ташкил этиш имконини беради.

Бугунги рақамли тараққиёт шароитида ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш соҳасида ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш

алоҳида аҳамиятга эга. Хусусан, сунъий интеллект элементлари, катта маълумотлар таҳлили ва рақамли мониторинг технологиялари ёрдамида ҳуқуқбузарлик содир этиш эҳтимоли юқори бўлган ҳудудлар ва шахсларни аниқлаш имконияти пайдо бўлмоқда [6]. Ривожланган давлатлар тажрибаси ҳам рақамли технологиялар профилактика самарадорлигини оширишнинг муҳим воситаларидан бири эканлигини кўрсатади. Масалан, Жанубий Корея ва Японияда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш соҳасида интеллектуал кузатув тизимлари, электрон таҳлил платформалари ва жамоатчилик билан рақамли ҳамкорлик механизмлари кенг қўлланилмоқда [7].

Ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизимида маҳалла институтининг ўрни ҳам беқиёсдир. Маҳалла аҳолининг муаммоларини энг яхши биладиган ва уларни ҳал этиш имкониятига эга бўлган ижтимоий институт ҳисобланади. Шу сабабли профилактика инспекторлари ва маҳалла фаоллари ўртасидаги ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш, аҳоли билан доимий мулоқот қилиш, ижтимоий муаммоларни ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этиш орқали ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш мумкин [8]. Айниқса, ёшлар, нотинч оилалар ва муқаддам судланган шахслар билан индивидуал ишлаш самарадорлигини ошириш муҳим аҳамият касб этади.

Хорижий давлатлар тажрибаси таҳлили ҳуқуқбузарликларнинг

барвақт олдини олишда комплекс ёндашув муҳим аҳамиятга эга эканлигини кўрсатади. Германияда ижтимоий профилактикага устувор аҳамият берилса, Японияда полиция ва аҳоли ўртасидаги ҳамкорлик тизими юқори даражада ташкил этилган. АҚШ ва Буюк Британияда эса муаммога йўналтирилган полиция фаолияти ҳамда жамоатчилик иштирокидаги профилактика моделлари самарали натижалар бермоқда [9]. Мазкур тажрибаларни миллий хусусиятлардан келиб чиққан ҳолда мамлакатимиз амалиётига татбиқ этиш ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини янада ривожлантиришга хизмат қилади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб хулоса қилиш мумкинки, мамлакатимизда ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини ошириш учун

профилактика субъектлари ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш, рақамли технологиялардан кенг фойдаланиш, профилактика инспекторларининг тахлилий фаолиятини кучайтириш, аҳоли билан манзилли ишлаш тизимини такомиллаштириш ҳамда маҳалла институтининг имкониятларидан самарали фойдаланиш зарур. Шунингдек, ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шарт-шароитларини бартараф этишга қаратилган ижтимоий профилактика чораларини кенгайтириш, ёшлар ва хавф гуруҳига кирувчи шахслар билан индивидуал ишлаш механизмларини ривожлантириш ҳамда хорижий давлатларнинг илғор тажрибаларини миллий амалиётга жорий этиш мазкур соҳадаги ислохотларнинг самарадорлигини янада оширишга хизмат қилади.

References:

1. Долгова А.И. Криминология: учебник. – 5-е изд. – Москва: Норма, 2021. – 1008 с.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида» ги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – Тошкент, 2014. – № 20. – Б. 256-270.
3. Лунеев В.В. Курс мировой и российской криминологии: учебник. В 2 т. Т. 1. – Москва: Юрайт, 2020. – 531 с.
4. Кудрявцев В.Н. Причины правонарушений. – Москва: Норма, 2019. – 286 с.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 29 ноябрдаги ПФ-27-сон «Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги Фармони // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси.
6. Schneider S. Crime Prevention: Theory and Practice. – Boca Raton: CRC Press, 2020. – 412 p.
7. Bayley D.H. Police for the Future. – New York: Oxford University Press, 2018. – 232 p.

8. Trojanowicz R., Bucqueroux B. Community Policing: How to Get Started. – Cincinnati: Anderson Publishing, 2019. – 368 p.
9. Goldstein H. Problem-Oriented Policing. – Philadelphia: Temple University Press, 2018. – 206 p.
10. Garland D. The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society. – Chicago: University of Chicago Press, 2001. – 320 p.
11. United Nations Office on Drugs and Crime. Handbook on the Crime Prevention Guidelines. – Vienna: UNODC, 2021. – 148 p.
12. European Crime Prevention Network. Crime Prevention Toolkit. – Brussels: EUCPN Secretariat, 2022. – 96 p.
13. World Bank. Governance and Public Safety Report. – Washington, DC: World Bank Publications, 2023. – 184 p.
14. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика преступлений. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2020. – 399 с.
15. Антонян Ю.М. Криминология: учебник для вузов. – Москва: Юрайт, 2021. – 388 с.
16. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. – Москва: Щит-М, 2019. – 340 с.
17. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023. – 80 б.
18. Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги Қонуни // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси.
19. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2022. – 464 б.
20. Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. – Тошкент: Адолат, 2023. – 512 б.